

SARAYBOSNA

Saraybosna (Boşnakça: Sarajevo) 2007 yılı sayımlarına göre^[1] 419.030 kişilik nüfusuyla **Bosna-Hersek**'in başkenti ve en büyük kentidir. Saraybosna, ayrıca **Bosna-Hersek Federasyonu**'nun ve fiilî başkenti **Banyaluka** olan **Sırp Cumhuriyeti**'nin de hukukî başkentidir. **Saraybosna Kantonu**'nun da merkezidir. Saraybosna, Bosna bölgesinin **Dinar Alpleri**'yle çevrili Saraybosna Vadisi içerisinde **Miljacka Nehri**'nin çevresinde kurulmuştur. Şehir, barındırdığı dinî çeşitliliğiyle bilinir. **Müslümanlık**, **Katoliklik**, **Ortodoksluk** ve **Musevîlik**, burada yüzyıllar boyunca barış içinde bir arada var olagelmışlerdir. İşte bu yüzden Saraybosna, **Avrupa**'nın **Kudüs**'ü olarak kabul edilir. Saraybosna **Balkanlar**'daki kültürel şehirlerin en önemlilerinden biri olarak kabul görür.^[2]

Bu bölgedeki ilk yerleşim kalıntıları tarih öncesi döneme kadar uzanmasına rağmen modern şehrin ortaya çıkışı 15. yüzyılda **Osmanlıların** bu bölgedeki hakimiyetiyle birlikte başlar. Osmanlıların 1463'te bölgeyi ele geçirmesiyle şehirde büyük bayındırlık faaliyetleri başlar ve bunun sonucunda Saraybosna, Türklerin **Avrupa**'da kurduğu en büyük kent olur ve bu durum bugün de geçerlidir.^[3] Saraybosna, tarihi boyunca uluslararası önemi olan birçok olay yaşamıştır: 1914 yılında **I. Dünya Savaşı**'nın başlamasına neden olarak gösterilen **Arşidük Franz Ferdinand**'in **Gavrilo Princip** tarafından suikasti bu kentte gerçekleşti. Bundan 70 yıl sonra **1984 Kış Olimpiyat oyunları** bu kentte yapıldı. Şehir, **Bosna Savaşı** sırasında dünya modern savaş tarihindeki en uzun kuşatmaya mâruz kalmıştır. Bugün şehir, **Bosna-Hersek**'in en büyük kültürel ve ekonomik merkezi olarak savaş sonrasında kendini yenilemeye ve toparlamaya çalışmaktadır.^[4]

Coğrafya ve İklim

Coğrafya

Saraybosna, tarihî Bosna bölgesinin içinde, **Avrupa**'nın güneydoğusunda bulunan **üçgen** biçimli **Bosna-Hersek** topraklarının hemen hemen merkezinde kurulmuştur. Koordinatları **43°52'0"N**, **18°25'0"E** şeklinde olan kent Dinar Alplerinin ortasındaki Saraybosna Vadisi boyunca uzanır. Opcina adı verilen dört belediyeden oluşur. **Centar** (*Merkez*), **Novi Grad** (*Yeni Şehir*), **Novo Saraybosna** (Yeni Saraybosna) ve **Stari Grad** (*Eski Şehir*). Saraybosna'nın komşu belediyeleri **İlidža** [İlica] ve **Vogošća**'dır [Vogoşça]. Kuzeyde "Ozren Planina" (1.452 m), güneyde "Romanija Planina" (1.649 m) ve **Jahorina** (1.913 m) dağları arasında kalan **Miljacka** [Milyačka] vadisinde kurulmuştur. Bu dağlar **Dinar Alpleri**'nin bir parçasıdır.

Tarih

Şehrin Kurulması

Şehrin bulunduğu bölgedeki yerleşim, **Neolitik Çağ**'a dek geri gider. Bu bölgede **19. yüzyılın** sonlarında **Butmir kültürü**'ne ait benzer desenli seramik eşya ve çanaklar bulunmuştur.

Saraybosna bölgesi, **Roma** egemenliğinden önce **İliryalıların** egemenliğinde kalmış ve Romalılar, ancak M.S. 9 yılında uzun süren bir direnişin ardından ele geçmiştir. Romalılar döneminde **Dalmaçya** eyâletine bağlanan bölgede bugünkü İlidža banliyösünün bulunduğu yerde Aquae Sulphurae (Türkçesi: Kükürtlü termal su) kentini kurmuşlardır.

Roma İmparatorluğu, M.S. 395'te ikiye bölününce **Batı Roma İmparatorluğu**'nun parçası olan ve 420'lerde Avrupa **Hunları**'nın ele geçirdiği bölge, 455 yılında **Ostrogotların** eline geçti. **6. yüzyılın** ilk yarısının sonlarına doğru **Doğu Roma İmparatorluğu**'nun eline geçen bölgeye **7. yüzyılın** başlarında Avrupa **Avarlarının** egemenliğindeki **Slavlar** gelmeye başladı ve bölge, Avarların eline geçti.

Avarlar devletinin 805'te Franklar tarafından yıkılmasının ardından Frankların süzerenliğini tanıdı ve Doğu Romalı misyonerler tarafından bölge, tamamen Hristiyanlaştırıldı. Önce Sırp Raşka Krallığı'nın, 863'te Hırvat Düklüğü'nün (sonradan krallık) eline geçti. 870'lerde Sırp'ların geri aldığı bölge, 9. yüzyılın sonlarına doğru 1. Bulgar İmparatorluğu'nun eline geçti. 927'de Bulgarlardan bağımsızlığını ilân eden Sırp Kralı Časlav Klonimirovič'in eline geçti. Časlav'ın 950 yılında Macarlara karşı savaşırken ölmesi üzerine Bosna'daki derebeyler, Sırbistan'dan bağımsızlıklarını ilan ettiler ve Doğu Roma'nın hükümrانlığını tanıdılar. Ancak bölge 998'de 1. Bulgaristan İmparatorluğu Çarı 1. Samuel'in eline geçti. Ancak Doğu Roma İmparatoru II. Basileus, 1018'de bölgeyi geri aldı. Bölgenin güneyi, 1060'larda Doğu Roma'ya bağlı hüküm süren Hırvat Kralı IV. Petar'ın eline geçti. Ancak bölge, 1082-1085 arasında Sırp'ların kurduğu Duklja Krallığı'nca fethedildi. 1103 yılından itibaren Bosna Sırp'lardan koptu ve Macaristan Krallığı'nın egemenliğini tanıyan Banların eline geçti. Ayrıca Macaristan Kralı II. Bela, 1137'de Bosna Dükü oldu. Bölge, 1163-1183 yılları arasında yeniden Doğu Roma İmparatorluğu'nun parçası oldu. Daha sonra yeniden Macaristan Krallığı'na bağlı Banlar tarafından yönetildi. 1230'lardan itibaren bölge halkının çoğu, Manicilik'ten etkilenen dualist Hristiyan tarikatı olan Bogomillik'e geçti. Bosna, 1377'ye kadar Macaristan'a bağlı banlar tarafından yönetildi. Bu târihte Bosna Banı Tvrtko Kotromanovič (sonradan I. Tvrtko), kendini Bosna, Sırbistan ve Dalmaçya kralı ilan etti. Krallığı'nın sınırları bugünkü Karadağ'ın batısından bugünkü Hırvatistan'ın Graçaç kentinin batısına kadar uzanıyordu ve bazı Dalmaçya adalarını da kapsıyordu.

1463 yılında Osmanlı Sultanı II. Mehmed, bütün Bosna'yı fethetti. Ancak Macaristan Kralı I. Matyas, Saraybosna'nın bulunduğu bölgeyi geri aldı. Ancak Osmanlılar, 1492'de bölgeyi yeniden ele geçirdiler.

Bugünkü Saraybosna'nın yerinde 14. yüzyılın başlarında Boşnak soylularının şatoları vardı. 1492 yılında burayı alan Osmanlılar, şehrin ilk çekirdeğini kurmuşlardır. Saraybosna, önemli ulaşım yolları kavşağı olması nedeniyle kısa sürede ticari ve idari merkez olmuştur.

Bölge, Osmanlılarca öncelikle Saraybosna'nın merkez olduğu Bosna Sancağı olarak Rumeli Eyâleti'ne bağlanmış, 1585 yılında 1483'te fethedilen Hersek bölgesiyle birlikte Bosna Eyâleti'ne bağlanmıştır. 1583-1686 arasında Banyaluka'nın, 1686-1851 arası Travnik'in merkez olduğu dönemler hariç hep eyaletin merkezi Saraybosna olmuştur. 1697'deki kısa süreli Venedik işgalinden zarar gören şehir, derhal onarıldı.

1878 yılına kadar Osmanlılar'a bağlı kalan şehir, bu yıl imzalanan Berlin Anlaşması'yla Avusturya-Macaristan yönetimine bırakıldı. Ancak buranın yönetimi konusunda yönetim ortakları arasında anlaşmazlık çıkınca doğrudan doğruya Viyana'dan yönetilen Bosna-Hersek'in merkezi oldu. 1918'de sonradan Yugoslavya Krallığı'na dönüşecek olan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'na geçti ve Sırbistan'a bağlandı. 1929 yılında ülke, idari olarak banlıklara bölündüğünde, Drina Banlığı'nın merkezi oldu. II. Dünya Savaşı'nda 1941-1945 arasında Alman uydusu Bağımsız Hırvatistan Devleti'nin işgalinde kaldı.

Saraybosna'nın adı

Saraybosna'nın adı, Osmanlı Devleti tarafından alınmadan önce Vrhbosna' idi. Osmanlı Devleti'nde Bosna-Saray denmesinin yanı sıra "Saray Ovası" olarak da adlandırdı. Bu yüzden günümüzde pek çok dilde bu ifadenin kısa hali olarak Sarajevo' adı kullanılmaktadır. Kendi halkı da şehirlerine Sarajevo derler ki vadiye dik bakan saraydan görülen ova manzarasından esinlenerek Saray-Ova dendiği rivayet edilir.

Nüfus ve etnik yapı

1991 nüfus sayımlarına göre Saraybosna'nın nüfusu 529.021'dir.^[kaynak belirtilmeli] Nüfus'un %50'si Boşnaktır. Boşnakların, Sırpaların ve Hırvatların mahalleleri ayrıdır. Aktif olarak Sırpalar ve Boşnaklar savaşmış olmasına rağmen şehrin en pahalı yerlerinde Hırvatlar oturur ve şehrin üst tabakasını oluştururlar.

Kültür

Saraybosna, bir çok açıdan Anadolu'ya benzer. Türk kahvesi, börek, tarih, mimari, sosyal yapı gibi yönlerden Türkiye'ye yakınlığı belli olan bir şehirdir. 1984 Kış Olimpiyatları Saraybosna'da yapılmıştır. Katolik Başpsikoposluğu, Ortodoks Patrikliği ve Müslüman Cemaati Başkanlığının bulunduğu Saraybosna, aynı zamanda tıp, ticaret, müzik ve kültür kurumlarının merkezidir. Şehir, tarihsel yapıtları bakımından zengindir. Bosna-Hersek Müzesi'nde zengin arkeoloji ve etnoğrafya koleksiyonları vardır. Kaleleri ve camileriyle ünlü olan şehrin bu tarihsel yapıları, Bosna-Hersek'in diğer yerleşim birimlerinde de olduğu gibi savaş sırasında bilhassa tahrip edilmiş ve büyük zarar görmüşlerdir